

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

22e jaargang nr. 38 21 september 1969

administratie
postbus 114, Utrecht
tel. 030-24641
postgiro 58 t.n.v. De Humanistische Pers

abonnementsprijs voor Nederland, andere
E.E.G.-landen, Suriname, Curaçao en de
Antillen f 8,50 per jaar
Overige landen f 12,50 per jaar
losse nummers f 0,50
verschijnt wekelijks

Ze zijn er allebei geweest

commentator: Ze zijn er allebei geweest, d.w.z. in Zuid Afrika en volgens een oude Nederlandse zegswijze mogen ze er dus over praten.

Prof. dr. G. Kooy, humanist, bracht in augustus en september van het vorig jaar met een katholieke en protestantse collega, de hoogleraren Kwant en Albada, een bezoek aan Zuid Afrika, op verzoek van de werkgroep 2000.

De drie hoogleraren stelden een rapport samen, getiteld „Apartheid en arbeidsbestel in Zuid Afrika”, dat uitgegeven is door de werkgroep 2000 en dat in de boekhandel verkrijgbaar is á f 19,80.

Kooy: „Het doel van ons bezoek aan Zuid Afrika was om te trachten eindelijk weer eens een beetje tot gesprek te raken met Zuid Afrika. Niet dat onze verwachting dienaangaande bijzonder hoog gespannen was, maar we hadden toch het gevoel dat we misschien wel een heel bescheiden bijdrage in de goede richting zouden kunnen leveren, omdat momenteel, in zoverre je dit dan nog een discussie zou kunnen noemen, de discussie tussen Zuid Afrika en zijn critici een discussie is van het karakter „het is welles het is nietis”. Getracht is nu om door het geven van een vrij uitvoerige historisch-sociologische schets van de ontwikkeling in Zuid Afrika, toch een eerste aanzet te hebben voor een echte discussie, waarna, dat blijkt ook wel uit het boek, het toch ook zo was, dat wij de aanhangers van de apartheid onze kritiek niet gespaard hebben. Dat was ook van stonde af aan niet de bedoeling. Maar het was wel zo dat wij die kritiek dan toch moesten oefenen op een zodanige toon en tegelijkertijd met een zodanig begrip voor de moeilijke situatie, dat er enig perspectief van een gesprek met de aanhangers van de regering Vorster in zou zitten.

comm.: Ezau Duplessis is geboren in Zuid Afrika en woonde daar tot 1960. Hij wilde niet naar een „aparte” universiteit gaan, wist het land te verlaten en studeerde eerst in Engeland, en nu in Nederland.

Dupl.: Het probleem is dat ik het moeilijk vind om enige zin te ontdekken in een bezoek van drie Nederlandse hoogleraren aan een Afrikaans land, dat geregeerd wordt door een minderheid van nog geen 20 % van de bevolking, terwijl ze daarbij komen uit een land dat goede diplomatieke en uitgebreide handelsbetrekkingen met Z.A. onderhoudt. En die dan geen poging doen om de apartheid te zien vanuit het gezichtspunt van de meerderheid van de bevolking.

Daarom heb ik het gevoel dat u niet de basis legt voor een discussie met Nederland waarbij de hele bevolking van Z.A. is betrokken, maar dat u — impliciet, doordat u praat met de Afrikaners, d.w.z. met de heersende groep in Z.A. — die 80 % van de bevolking negeert, die ook al door de Afrikaners genegeerd worden.

comm.: Tijdens hun gesprek over het boek „Apartheid en arbeidsbestel in Z.A.” zijn prof. Kooy en E. Duplessis het niet over alles eens geworden. De fragmenten die we uit hun gesprek laten horen geven u niet een afgerond beeld, hopelijk geven ze wel aanleiding tot discussie. De teksten van E. Duplessis, die tijds de discussie engels sprak, zijn later door hem zelf vertaald en ingesproken.

Prof. Kooy vindt dat een gesprek met de blanke Afrikaners bitter nodig is.

Kooy: „Omdat, wil er in Z.A. toch nog zoiets als een kentering komen, een kentering waarvan alle partijen profiteren, dit alleen mogelijk is door

Bertrand Russel

WAAROM IK GEEN CHRISTEN BEN

Het boek bevat een zorgvuldige selectie uit de rijke hoeveelheid essays, die Russel sinds zijn eerste publicatie heeft geschreven. Russel stelt in zijn geschriften de plaats van de mens in het universum aan de orde. Hij doet dit op een ironische en sprankelende wijze en bedient zich daarbij van het proza, waarom hij mede zo befaamd is geworden.

Vertaling: Paul Edwards — 268 pagina's
f 14,50

een „change of hart”, laat ons zeggen door een verandering van houding onder de Afrikaners. Want zij zijn het toch die op het ogenblik politiek gesproken de dienst uitmaken. Men kan verschillend over deze mogelijkheden oordelen, ik persoonlijk blijf geloven dat het — en dat moge merkwaardig klinken — de verplichting van de humanist is om te trachten de discussie, nog gaande te houden, of liever gezegd weer op gang te brengen met de Afrikaners, voor zover dit een discussie kan zijn over mensenrechten.

Dupl.: U zei dat een dialoog met de blanke Afrikaners uiterst noodzakelijk was, omdat er een „change of hart” zou kunnen wezen. Ik kan begrijpen dat theologen en in dit geval een humanist over deze dingen praten, maar ik kan in de hele geschiedenis van de wereld geen voorbeeld vinden van een minderheid die een meerderheid onderdrukt en die vrijwillig afstand doet van zijn machtspositie, ten gevolge van een change of hart.

Apartheid wordt gemotiveerd door zelfbelang en zelfbehoud en daarom geloof ik niet dat een bevoorrechte groep zijn voorrechten vrijwillig opgeeft. Als humanist gelooft u dat men door moet gaan met mensen te praten, omdat u uitgaat van de waarde van het individu. Wat mij betreft heeft het humanisme net zo'n nare smaak gekregen als het gevestigde christendom, want in theorie baseert het humanisme zich, net als het christendom, op universele waarden, maar in de praktijk heeft uw bijdrage duidelijk gemaakt, dat het zich in feite op blanken richt en dat het gaat om de tegenwoordigheid, de belangen en de problemen van blanke mensen. Maar de 80 % van de bevolking die onderdrukt wordt heeft niet het gevoel, dat u hun zaak heeft gediend door een humanist te zijn.

comm.: Is kritiek, of een voortdurende poging tot gesprek, het beste middel om tot veranderingen te komen in Zuid Afrika.

Kooy: Ik heb sterk het gevoel dat, hoe groter de druk wordt, die ten opzichte van de zittende regeringspartij in Z.A. wordt uitgeoefend, hoe groter de onwil van deze groep, om enige concessie te doen.

Werkelijke concessies zal men slechts dan doen, wanneer men tot het inzicht is kunnen geraken, dat de vooroordelen, die ten grondslag liggen aan het beleid inderdaad vooroordelen zijn, die strijdig zijn met de menselijkheid. En nu beleef ik heel wel, dat de bijdrage onzerzijds tot het wegnemen van die vooroordelen maar uiterst klein zal zijn. Onderwijl heb ik toch nog enigmatische mijn hoop gevestigd op de jonge generatie, vooral aan de Afrikaanse universiteiten. Want ik wil toch niet zover gaan om de Afrikaner te zien als een man met een volledige closed mind. Een man die bij de gratie van zijn, je zou kunnen zeggen „rassische geaardheid” alleen maar in bepaalde categoriën denken kan en ten ene male ongevoelig zou zijn voor enig redelijk argument. Ik meen dus dat juist de communicatie met Z.A. zo nodig is, willen wij iets van de al zo verharde standpuntvorming kunnen wegnemen.

Maar nogmaals, ik ben niet overtuigd van een direkt groot succes. Maar voor mij zou het enige alternatief zijn, om mij uitermate kritisch op te stellen t.o.v. Z.A.. De vraag is echter, wat deze opstelling tot dusverre aan resultaten heeft geboekt. Als ik zie naar twintig jaar resoluties van de V.N., als ik zie naar allerlei betuigingen van afkeuringen en afkeer t.a.v. de apartheidspolitiek, dan moet ik zeggen dat dit alles de toestand

denken en doen

Verdraagzaamheid, betrekkelijkheid, veelzijdigheid: het zijn allemaal kenmerken die wij aan ons humanistisch denken en oordelen zouden willen toekennen, ook al weten we dat wijzelf telkens weer tekortschieten hierin. Maar alle betrekkelijkheid in denken en oordelen verandert niets aan het dwingende feit, dat in de orde van het handelen er niets anders geldt dan: wel of niet. Ook degene die zich van iedere daad de vele tegenstrijdige voor- en nadelen bewust is, heeft geen andere keuze dan die daad te doen of na te laten. Hij kan haar niet doen onder voorbehoud, halverwege, zo maar zo'n beetje, weifelmoedig — hij kan haar in feite alleen maar doen of alleen maar niet-doen. Misschien ligt nergens de tragiek van het menselijke zo zichtbaar vóór ons als in deze tegenstelling tussen denken en doen: terwijl het denken ons dwingt tot de uiterste betrekkelijkheid en voorwaardelijkheid, dwingt het handelen ons tot een onvoorwaardelijk ja of neen. Het hoort tot het menselijke, ook die verantwoordelijkheid te aanvaarden, al was het enkel op grond van de overtuiging, dat niet het denken de wereld verandert, maar enkel het doen.

prof. dr. Garmt Stuiveling

van degenen die gedoemd zijn onder een apartheidsstelsel te leven, bitter weinig veranderd heeft. In een ander verband heb ik wel eens gesteld, dat naar mijn gevoel de situatie in Zuid Afrika een test-case is voor het westen.

Wanneer in Z.A. niet een oplossing bereikt wordt, die in feite dan zal zijn een kleurenblinde oplossing, dan ben ik bang dat er reden te meer is voor velen in deze wereld om het conflict dat zich op het ogenblik dwaas genoeg voordoet op grond van pigment-verschillen, toe te spitsen.

Dupl.: Op het ogenblik is er een dialoog tussen de gereformeerde theologen en de Afrikaner christenen, en ik kan mij voorstellen dat u als humanist denkt dat die er ook moet zijn.

Maar het punt is dat het geen effect heeft gehad. De wereldraad van kerken was tegen apartheid en nu, in Canterbury bijvoorbeeld, zijn ze zelfs zo ver gegaan, dat ze bereid zijn om financiële hulp te geven aan vrijheidsstrijders — in Z.A. terroristen — en voor mij is dat uiteraard een welkome stap.

Het punt is dat Nederland diplomatieke en uitgebreide handelsbetrekkingen heeft met Z.A. Zo was er daar bijvoorbeeld vorig jaar nog een Nederlandse handelsdelegatie onder leiding van Sydney van den Bergh, en die mensen spraken zich lovend uit over de apartheid. En daar gaat het om, ziet u.

Het is op het ogenblik economisch voordelig voor het westen, wanneer apartheid gehandhaafd blijft. Want wanneer in Z.A. het goud en de andere industriële genationaliseerd zouden worden, zoals president Kaunda dat in Zambia deed met de kopermijnen, dan zou dat een economische slag zijn voor het westen. Er zit daarom veel hypocrisie in de kritische houding van het westen.

Kooy: Niet alleen in het westen, dat is het vervelende hè, de zaak ligt veel gecompliceerder, diezelfde hypocritische houding is er ook vanuit de zg. zwart-afrika staten en die is er ook vandaan achter het ijzeren gordijn.

Dupl.: Maar deze zwarte staten in zuidelijk Afrika, zoals Malawi, Botswana, Lesotho etc., zijn economisch afhankelijk van Z.A. — ze zijn niet onafhankelijk.

Kooy: Als ik u toch even mag interumperen, het gevaar is nu natuurlijk dat wij een economische discussie, een bijna marxistisch gekleurde economische discussie, ook in het geding brengen.

Dupl.: Maar dat is ook relevant bij dit probleem. Want apartheid is per definitie een economische uitbuiting van 80 % van de bevolking.

Prof. Pierre van den Berghe maakt het duidelijk in zijn boek — „South Africa, a study in conflict” — waarin hij laat zien dat kort na de aankomst van de Nederlandse kolonisten in 1652 de slavernij werd ingevoerd, waarbij een systeem van bovenschikking en onderschikking werd op-

Kalender 1970

De kalender 1970 van het
Humanistisch Verbond,
nu in geheel vernieuwde
uitvoering, is verschenen.

De prijs is

f 5.75

Uw bestelling zien wij gaarne tegemoet door storting of overschrijving van f 5,75 op postrekening 58 t.n.v. De Humanistische Pers Utrecht.

In de omschrijving: Kalender 1970.

gelegd, waarbij de blanken automatisch de overheersende groep werden.

Natuurlijk, officiële slavernij is afgeschaft, maar apartheid houdt nog steeds de knechting van de overgrote meerderheid in. Dat is een economisch feit. En ik geloof dat uw collega prof. Albeda voldoende duidelijk heeft gemaakt, dat de economie van Zuid Afrika volledig geïntegreerd is. En toch streeft de apartheid er naar — zoals u zegt in uw hoofdstuk „Droom en daad” — om aparte zwarte staten te stichten binnen Z.A. Maar deze staten kunnen natuurlijk niet onafhankelijk zijn.

thuiskomst

Zoals mijn vader komt. De jaren zijn hem vreemd. Zijn spoor vloeit dicht terwijl hij loopt. Met zijn gedachten raakt hij het donker en opent de deur van het wachtende huis.

Wij zijn er. Hij hangt jas en hoed met al hun warmte weg en zet zich neer tussen gezichten die hem weer een nacht zullen doen herleven.

Mijn moeder houdt haar stem gereed. Het zwijgen is een oogwenk dieper dan de nacht aan de vensters. Zij strijkt haar handen aan haar schort en breekt de stilte open. Zeeën gaan bewegen. Reeds lopen wij elkander tegemoet langs paden waaraan weerskanten het wachten blijft.

M. Mok

(Uit „Dichters Omnibus”)

De Yoga van Wijsheid

„Wat is handeling? Wat is niet-handeling?” Zelfs de wijzen weten dit niet. Daarom zal ik u de waarheid uiteenzetten aangaande handeling en dit wetende, zult ge verlost worden van het kwaad.

Het is noodzakelijk onderscheid te maken tussen handeling, ongeoorloofde handeling en niet-handeling; want een mysterie is de weg van handeling.

Hij, die niet-handeling ziet in handeling en handeling in niet-handeling, is een wijze onder de mensen; hij is evenwichtig zelfs wanneer hij alle handelingen verricht.

De verstandigen noemen hem een wijsgeer, wiens werken onberoerd zijn door begeerte en wiens handelingen verteerd worden door het vuur van wijsheid.

Alle gehechtheid aan de vruchten van handeling opgegeven hebbend, immer tevreden, nergens zijn toevlucht zoekend, doet hij niets hoewel hij steeds bezig is met handelingen.

Zonder enige verwachting, het denken en het zelf beheersend, alle hebzucht opgegeven hebbend, slechts door het lichaam handelingen verrichtend, begaat die mens geen zonde.

Tevreden met dat wat hij zonder inspanning verkrijgt, vrij van de paren van tegenstellingen, zonder afgunst, evenwichtig in welslagen en mislukking, is de mens niet gebonden, ofschoon hij handelingen verricht.

Van de mens die ongehecht, zonder eigenbelang, en evenwichtig is, wiens denken gegrondvest is in wijsheid, wiens werken offeranden zijn, smelt alle handeling weg.

Het eeuwige Brahman als offergave, het eeuwige Brahman als gezuiverde boter, worden geofferd in het eeuwige Brahman als vuur door het eeuwige Brahman; hij, voorwaar, gaat tot het eeuwige Brahman, die terwijl hij handelingen verricht, in contemplatie van het eeuwige Brahman is verzonken.

Sommige yogis offeren offergaven in de vorm van aanbidding aan devas, anderen offeren door slechts offerand te gieten in het vuur van de eeuwige Brahman.

Sommige offeren als offergave het gehoor en de anderen zintuigen in de vuren van zelfbeheersing; anderen offeren het geluid en de andere objecten der zinnen in het vuur der zinnen (om te komen tot volledige zelfbeheersing en inzicht). Weer anderen offeren de functies der zinnen en de functies van de levenskracht in het door wijsheid ontstoken vuur van eenwording door zelfbeheersing.

Nog weer anderen brengen het offer van rijkdom, door schenkingen en aalmoezen; het offer van een ascetisch leven; het offer van yogabeoefening; het offeren van stil lezen en inzicht;

mensen van ingetogen leven en zware geloften. Anderen weer offeren de uitademing in de inademing; en de inademing in de uitademing; zij regelen en beheersen de stroom van de uitademing en inademing, volledig verzonken in adembeheersing.

Anderen, sober van dieet, offeren hun levensadem in levensadem. Allen weten zij wat offeren is, en door offeren hebben zij hun zonde (karmische schuld) weggewist.

Zij, die de levengende restanten van het offer nuttigen, gaan in tot het onveranderlijke, eeuwige Brahman. Deze wereld is niet voor degenen die niet offert; de andere wereld nog veel minder, o beste der Kurus.

Veel en verschillende offers worden zo voor het eeuwige Brahman gespreid. Weet dat ze alle voortspruiten uit handeling. Dit wetende, zult ge vrij zijn.

Beter dan het offer van stoffelijke dingen is het wijsheid als offer te brengen, o Parantapa. Alle handelingen tezamen, o Partha, culmineren in wijsheid.

Verkrijg wijsheid door leerlingenschap, door onderzoek en door dienstbetoon; de wijzen die de waarheid zien, zullen u wijsheid bijbrengen.

Hebt ge u wijsheid eigen gemaakt, dan zult ge nooit meer in verwarring geraken, o zoon van Pandoe; door wijsheid zult ge alle schepselen zonder uitzondering in het Zelf zien en aldus in Mij.

Zelfs al zijt ge de grootste van alle zondaren, op het vlot van wijsheid, zult ge over alle zonden heenkomen.

Zodra het brandende vuur brandstof tot as herleidt, o Ardjoena, zo herleidt het vuur van wijsheid alle handeling tot as.

In deze wereld is er niets dat zo reinigt als inzicht; hij die volmaakt is in yoga vindt mettertijd dit inzicht in het Zelf.

De mens die vol vertrouwen is verkrijgt inzicht, en eveneens hij die zijn zinnen beheerst; en heeft hij inzicht verkregen, dan gaat hij snel tot in de allerhoogste vrede.

Maar het onwetende, trouweloze, twijfelende zelf gaat ten onder; voor het twijfelende zelf is er geen plaats in deze wereld, noch in de wereld hierna en geluk evenmin.

Hij die door yoga alle handeling heeft opgegeven, die door kennis en wijsheid alle twijfel heeft uitgebannen, die beheerst wordt door het Zelf, wordt niet door behandeling gebonden, o Dharanjaya.

Roei daarom met het zwaard van de wijsheid van het Zelf deze uit twijfel geboren onwetendheid in uw hart uit; wees gegrondvest in yoga. Sta op, o Bharata.

(Uit: Bhagavad Gita, vert. Dra. C. Keus p. 40-43)

Van week tot week:

Radio (Hilversum I)

Zondag 28 september 1969, 9.45—10.00 uur: Gesprek met J. P. van Praag, voorzitter van de International Humanist and Ethical Union over zijn ontmoeting met marxistische humanisten in Joegoslavië.

Televisie

Maandag 13 oktober 1969: Wat heeft Erasmus nagelaten. Regie: Joes Odufrè.